

РЕЦЕНЗІЯ

офіційного рецензента доктора історичних наук, професора, професора кафедри історії України та правознавства Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка Лазурко Лідії Миколаївни на дисертаційне дослідження Дутка Любомира Степановича **«Рецепція історіографічної та науково-організаційної діяльності М. Грушевського в сучасній українській історіографії»**, поданої на здобуття наукового ступеня доктора філософії в галузі знань 03 «Гуманітарні науки» за спеціальністю 032 «Історія та археологія»

Дисертаційна робота Л.С. Дутка є історіографічним дослідженням, присвяченим проблемі осмислення творчого доробку та науково-організаційної діяльності М. Грушевського сучасною українською історичною спільнотою. Це перша спроба змалювати цілісність процесу творення інтелектуального образу Великого Українця, органічно пов'язавши його зі змінами, що відбувалися як всередині вітчизняної історіографічної науки, так і суспільними трансформаціями. З огляду на це дисертаційна робота Л.С. Дутка є актуальним дослідженням, спробою узагальнити фрагментований, мозаїчний образ автора першого українського історичного гранд-нарративу, одного з найдієвіших учасників українського інтелектуального життя кінця XIX – першої третини XX ст., дискусії довкола творчості та діяльності якого не вщухають і досі.

Структура роботи є чіткою, раціональною та обґрунтованою. Це дозволило Автору реалізувати поставлені завдання, максимально розкривши основні тематичні проблеми. Матеріал викладено за тематично-хронологічним принципом, що дало можливість представити процес накопичення знань та відслідкувати трансформацію оцінок М. Грушевського. Дисертація складається зі вступу, трьох розділів (поділених на підрозділи), висновків, списку використаних джерел та літератури, а також додатків ілюстративного характеру.

Розлоге доведення Л.С. Дутком багатоаспектної актуальності обраної теми не залишає сумнівів у її наукознавчій важливості та громадській запитаності. Чітко сформульована наукова новизна проведеної роботи, яка полягає в тому, що в ній уперше в історіографії як самостійна наукова проблема досліджується тема

рецепції наукової творчості та діяльності М. Грушевського в сучасній українській історіографії. Не викликає зауважень і авторське формулювання об'єкта і предмета дослідження, його мети і завдань, хронологічних і географічних меж, а також практичного значення дисертації. Новизну результатів дисертаційної праці засвідчує залучення широкого кола різнопланових історіографічних джерел та здійснена на їхній підставі всебічна реконструкція образу М. Грушевського в сучасній українській історичній науці. Відповідають необхідним вимогам і технічне оформлення тексту та наукового апарату роботи.

Перший розділ «Історіографія, джерела, методологія дослідження» традиційно складається з трьох частин, в яких визначений стан та провідні напрями опрацювання теми, характеризується й класифікується комплекс історіографічних джерел, висвітлюються основні теоретико-методологічні засади наукового пошуку. Опрацювання історіографії проблеми дозволило автору окреслити низку актуальних дослідницьких напрямків у вивченні сучасної грушевськіани, її докладнішого осмислення та реінтерпретації з урахуванням постійно зростаючої джерельної бази. Аналіз джерельної бази дослідження позначений належною повнотою, а її огляд побудований за сучасною традиційною класифікацією історіографічних джерел, що спирається на герменевтичні підходи та методику системно-структурного аналізу. Відповідно до них, Автор виокремлює три основні джерельні комплекси: “конкретний текст”, “великий текст” та “історико-культурний контекст”. Відзначимо повноту проведеної Л. С. Дутком евристики й влучність характеристик джерельних комплексів.

У першому розділі вміщено й окремий методологічний підрозділ, в якому розглянуто теоретичні підстави проведення дослідження і обрано як модель «нову культурно-інтелектуальну історію». Відзначимо також чітке окреслення Л. С. Дутком термінологічного апарату роботи, який має виразне методологічне навантаження.

Наступні два розділи дисертаційної роботи насичені конкретним фактичним та компаративним матеріалом з відповідною хронологічною систематизацією і

науковим аналізом. Зокрема у другому розділі «Грушевський-історіограф в оцінках українських істориків 1990-х – 2020-х рр.» Автору вдалося показати як відбувалася трансформація сприйняття та інтерпретацій вельми різноманітних за характером творів ученого. Від таких мета-наративів як «Історія України-Руси» й «Історія української літератури», через монографічні напрацювання, наукові публікації малаго формату, археографічний та рецензійний доробок – до робіт спрямованих на поширення і популяризацію знань про минуле українського народу. Цілком переконливо Автор показує як формувалися і трансформувалися дослідницькі пріоритети та тематичні зацікавлення українських науковців, як змінювалися теоретико-методологічні підходи до вивчення творчої спадщини М. Грушевського, як, назагал, з'являлися нові дослідницькі сюжети. Підкреслимо, що суттєвою перевагою розробки цієї теми є уважне ставлення Автора до проблеми методологічної модернізації грушевськознавчих студій і виокремлення концептуальних засад їх систематизації. Відзначимо також, що С.Л. Дутко демонструє володіння джерельним матеріалом, уникає декларативності, аргументуючи кожне твердження. Суттєвою перевагою є намагання автора поєднати історіографічний аналіз із методологічною рефлексією, що дає змогу відчитати Грушевського не лише як історика, а й як мислителя модерного типу.

Третій розділ дисертаційного дослідження «М. Грушевський як організатор науки: сучасна рецепція» присвячено темі вивчення участі М.Грушевського у діяльності Наукового товариства імені Т.Шевченка, Українського наукового товариства, Українського соціологічного інституту та Всеукраїнської академії наук. Дисертант встановив дослідницькі пріоритети у вивченні проблеми, показавши, що найбільш насиченим було обговорення сюжету «Грушевський і НТШ». С.Л. Дутку вдалося довести, що найбільш опрацьованою в сучасній українській історичній науці проблемою стала діяльність Грушевського, спрямована на академізацію цієї установи. Окрім того встановлено, що активно досліджувалися також і питання міжособистісних взаємин та структурних особливостей НТШ, що перетворило цю інституцію на культурний феномен свого часу. Автор показав, що організаційні та академічні здобутки М. Грушевського визначаються

сучасними дослідниками як ключові для розвитку модерної української науки та її інституційного фундаменту.

С. Л. Дутко здійснив комплексний історіографічний аналіз досліджень, присвячених науково-організаційній діяльності М. Грушевського як голови Українського наукового товариства. Учений обґрунтував, що найвагоміший внесок у вивчення цієї проблематики зроблено саме сучасними українськими істориками. Дослідник також засвідчив, що опрацювання теми діяльності М. Грушевського в Українському соціологічному інституті належить новітньому етапу історичної науки. Показано, що у сучасній історіографії докладно висвітлено мотиви й обставини створення інституту, етапи розгортання в ньому науково-дослідної та видавничої роботи, реалізацію культурно-освітньої програми, а також проаналізовано роль М. Грушевського як керівника цієї установи.

Протягом останніх трьох десятиліть суттєво активізувалося вивчення науково-організаційної діяльності М. Грушевського у Всеукраїнській академії наук. Сучасні історики, спираючись на матеріали інституційного документообігу та архіви радянських спецслужб, здійснили повну реконструкцію процесу розбудови вченим академічних дослідних установ, з'ясували специфіку функціонування очолюваних ним секцій і комісій, напрямів видавничої діяльності, становлення наукової школи. У цьому контексті також докладно проаналізовано трагічні обставини репресій проти М. Грушевського та його співробітників, що стали складовою драми української науки доби тоталітаризму.

Водночас, не применшуючи згаданих позитивних сторін роботи, варто зробити кілька зауважень та побажань дисертантові, для врахування їх у майбутній роботі по цій темі.

1. У характеристиці джерельної бази Вашого дослідження, а саме при окресленні так званого «конкретного тексту, у Вас з'являється сюжет про дослідження польського журналіста Лукаша Адамського (ст. 35), присвяченого Грушевському. Чи доцільною є згадка про те, що виходить за

межі джерельної бази дослідження і, зрештою, не має подальшого продовження у роботі.

2. Назагал у дослідженні критичні судження щодо української грушевськіани відчутно поступаються місцем схвальним оцінкам дослідницького доробку вченого та його організаційній діяльності.
3. У термінологічний словник можна додати визначення таких понять як «рецепція» (історіографічна рецепція), «історіографічна традиція».
4. Текст місцями ускладнений повторюваними конструкціями та надмірно деталізованими переліками, що, однак не знижує його аналітичну фокусованість.
5. У тексті присутнє часткове дублювання характеристик окремих дослідників: засновника материкового грушевськознавства І. Гирича (ст. 47), один із піонерів материкового грушевськознавства Ігор Гирич (ст. 62); засновника грушевськознавства Любомира Винара (ст. 35, ст. 41, ст. 159).

Втім, вказані недоліки та зауваження не применшують зазначених позитивних сторін поданої до захисту роботи, а навпаки – викликають побажання продовжувати дослідження у визначеному напрямі.

У висновках Л. С. Дутко не просто зібрав підсумкові положення, представлені ним у розділах, але й стисло, у розрізі цілої теми, окреслив синтетичне розуміння дослідницького сприйняття наукової творчості та організаційної діяльності М. Грушевського. Також на відзначення заслугують додатки до дисертації, що ними Автор демонструє різноплановість української материкової грушевськіани. Важливим також є визначення Автором дослідницьких перспектив та резервів саморозвитку його теми.

Відзначимо також, що зміст дисертаційної праці знайшов відображення у шести публікаціях, серед яких п'ять статей опубліковані у фахових виданнях України, одна стаття у журналі, що індексується в базі даних Scopus. Поряд із цим, робота пройшла солідну апробацію на багатьох наукових конференціях різного рівня, а основні її результати стали надбанням наукової спільноти.

В цілому, рецензована праця є науково обґрунтованою, аналітично насиченою і засвідчує професійне володіння автором предметом дослідження. Робота відповідає вимогам академічної історіографії та має значну евристичну цінність для подальшого розвитку грушевськознавчих студій. З огляду на це вважаємо, що дисертація Дутка Любомира Степановича «Рецепція історіографічної та науково-організаційної діяльності М. Грушевського в сучасній українській історіографії», подана на здобуття наукового ступеня доктора філософії за спеціальністю 032 «Історія та археологія» за своєю актуальністю, науково-теоретичним рівнем, новизною та практичним значенням відповідає вимогам наказу Міністерства освіти і науки України № 40 від 12 січня 2017 року та вимогам затвердженого постановою Кабінету Міністрів України «Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії» № 44 від 12 січня 2022 року, а її автор Дутко Любомир Степанович заслуговує на присудження наукового ступеня доктора філософії за спеціальністю 032 «Історія та археологія» з галузі знань 03 «Гуманітарні науки».

РЕЦЕНЗЕНТ:

доктор історичних наук, професор,
професор кафедри історії України
та правознавства
Дрогобицького державного педагогічного
університету імені Івана Франка

Лідія ЛАЗУРКО

*Підпис проф. Л. Лазурко
процесу 1208*

